

לפני 25 שנה

גיליון "העולם הזה" שראה אור השבוע לפני 25 שנים בדיוק, הקדיש כתבת-ענק למשבר הרעיוני-חברתי שפקד את התנועה הקיבוצית, והביא לסדרת פילוגים בקיבוצים רבים. כתבות נוספות שראו אור השבוע לפני 25 שנים הוקדשו לחילופים שנתקרו בצמרות מוטריד הממשלה השונים, כתוצאה מהרכבה הקואליציוני החדש של הממשלה. מדור התיארוך הכיח ביקורת על

מילחמת-אזרחים בקיבוץ עין-חרוד * מהו "קו הרוחב 38"

* חילופי "פליטים פוליטיים" בין קיבוצי מפ"ם לבין קיבוצי מפא"י

* הקרב בין יצחק טבנקין לבין שלמה לביא

דו"ח מיוחד

עין-חרוד

העיתונים היומיים תחרו ביניהם בתיאורי קרב מרתקים, מלהיבידמיון. לעיני הקורא נצטיירה תמונה של שדה-קטל מכוסה פצועים, של עיי חורבות עשנים, שמסביבם משתוללים אנשים שדעתם ניטרפה עליהם כליל. שונאי התנועה החלוצית צהלו. הסיקו מסקנות. האדם הפשוט בתל-אביב, בירושלים, בבאר-שבע, קימט את מיצחו מתוך תימהון, לא הבין את הנעשה.

אותה שעה ישבו אנשי עין-חרוד בחדר-האוכל. המקום לא דמה כלל לבסיס קרבי נירגש. האנשים אכלו, שוחחו ביניהם והתלוצצו, כרגיל. לא היה במשק כל דבר מועז — לא הרגלים, לא פצועים ממש, לא קרבות איתנים. ארבע התכשורות שאירעו משך יומיים, אף שהיו מעציבות למדי, לא חרגו מגדר התקריות שהפכו רגילות במקום.

באמצע חדר-האוכל הזה נימתח מעבר שרוחבו מטר וחצי. מעבר רגיל ביותר, אולם משני צידיו ישבו שני מחנות של אנשים מתנכרים אלה לאלה, שלא ראו כלל איש את רעהו.

בני המקום קראו למעבר "קו הרוחב ה-38". אפשר היה להשתוות לקו הרוחב את ברלין, אלא שכאן שכנו אוהדי המזרח בצד מערב, ואוהדי המערב בצד מזרח. משני הצדדים של קו הרוחב ישבו אנשים שהקימו יחדיו את אחד המיפעלים המפוראים ביותר בתולדות הארץ, אולי בתולדות העולם. הם בילו יחד כל רגע מחייהם, משך 30 שנה, היו שותפים בשמחות וביגונות, באוכל ובלבוש, ברעיון וברכוש. הם גדלו בבית-הספר ביחד, הם אכלו את ארוחותיהם ביחד, עבדו ביחד בנגריה ובפלחה. ואילו כיום יש להם רק מכנה משותף אחד: שלילת הוולת, שלילה המגיעה לעיתים לכלל שינאה עיוורת וקיצונית, ואשר הפכה אצל אחדים מהם תוכן יחידים בחיים.

אבות נפרדו מבנים, צעירים מחברות, מורים מתלמידים, חבר מרעיו, ומשנפרד מישהו, היתה זאת כמעט פרידה טוטאלית, אם כי עוד ידועים מקרים שאיש מפא"י לוגם כוס קפה בחדר שכנו המפא"י, או שבעל הסועד בצד המפא"י חי בשלום, ובחדר אחד, עם אשתו הסועדת בצד המפא"י.

אולם אופייניים יותר המיקרים הפוריים: כיום האב המנהל תעמולה לגירוש אנשי מפ"ם מן הנקודה, אם כי חמשת בניו נמנים עם המועמדים לגירוש; הבת המפא"ית החולה, שגיוברות הקיבוץ ה' מאוחד (המפ"י) סירבה, עקרונית, להשי תתף בהוצאות האישפוז שלה; החבר שנפטר, שבני הפלג היריב לא באו אף לנחם את משפחתו.

הנכבדים הראשונים של מידהמת אזרחים. המאבק בעין-חרוד מתנהל מאז היווסדו. בראש הסיעה האחת עמד שלמה לפקוביץ, כיום חבר-הכנסת שלמה לביא, המייסד העיקרי של עין-חרוד, מנהיג אנשי מפא"י במקום וראש הלוחמים במפ"ם. הוא האשים את יריביו, יצחק טבנקין, אהרון ציולינג וחבריהם, בפולחן אלילים.

* קו הרוחב 38 הפריד בין שני חלקי קוריאה, עד פלישת הקומוניסטים מן הצפון לדרום. בפלישה זו החלה מלחמת קוריאה (1950).

לדעתו הפכו את הקיבוץ המאוחד למין אלילי-שליקרטון, ואת עצמם — לכת מת' בדת, בעלת פולחן של "אתה בחרתנו". בעיני יצחק טבנקין וחבריו היה לביא כופר בעיקר. טבנקין האמין שאין כל ערך ואין כל טעם במשק ניפרד, החי לטובת עצמו בלבד, שמשק כזה גידון לכלייה, כמו הקומונות שהוקמו בתקופות שונות בארצות העולם.

התנועה הארצית בלבד, יכולה, לדעת טבנקין, להכשיר את הקיבוץ לייעודו האמיתי: לשמש מכשיר להגשמה מהירה של הציונות, להצלה דחופה של המוני הגולה. הקיבוץ המאוחד ייסד את תנועת החלוצ, הכשיר אלפי בני גולה וצברים לחיים חלוציים. הקים להם משקים חרשים ודאג לקיומם. טענו אנשי טבנקין: "המשק קיסטים לא הבינו בעינינו משק, הם לא הבינו כי אין קיום למשק ניפרד בלי תנועה שתעזור לו!"

מספר איש מפ"ם: "הם (שוללי הקיבוץ) התנגדו תמיד לכל הרחבה של המשק, הפריעו במודי כדי לגרום כישלון לרוב. כל מעשה של התפשטות, כגון קניית קומביין גדול, רכישת צינורות להשקאה, הקמת בית-ספר משותף עם תליוסף, נתקל בהתנגדותם. זה פיתח אצלם הסבר נחיתות והם הפכו מרים ושונאים!"

אנשי מפא"י * למעשה אין פילוג בין מפ"ם לבין מפא"י בתור שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

התנגדו לרוב לתוכניות התפשטות נועזות. לדעתם נבעה ההתנגדות מדאגתייתר של המשקיסטים למשק, בעוד שאנשי הקיבוץ המאוחד היו מוכנים לדבריהם, לסכן את קיום הקיבוץ כדי להאדיר את המיסגרת הארצית.

כל הסיכוסים פרצו כשפילג הקיבוץ המאוחד את מפא"י, ייסד את סיעה ב' ואחר-כך את המפלגה לאחדות-העבודה. תעה לא איחודה עוד מרות המפלגה את הפלגים, והם הפכו יריבים על בימות המאבק הפוליטי ביישוב.

מדינת ישראל קמה. בני עין-חרוד לחמו בכל החזיתות, מילאו בית-קברות קטן. המשק הוציא מתוכו את מצביאי הרי ירושלים, מפקד הפלמ"ח יוספלה טבנקין, בנו של מחנך הקיבוץ המאוחד וחברו של יגאל אלון. אולם עין-חרוד יצאה מהמילחמה כשהנבטים הראשונים של מילחמת-אזרחים מבצבים על אדמתה.

ה"בראנספר", הם נבטו באדמותיהם של משקים רבים. הקיבוץ המאוחד הצטרף למפ"ם. מפ"ם הפכה תנועה אופוזיציונית קיצונית, המתנגדת למפא"י בחריפות, לאורך כל החזית.

בני שתי המיפלגות החלו מנהלים תע-מולת שיטוי איומה איש נגד רעהו. איש מפא"י שוב לא היה בעיני איש מפ"ם חבר בעל השקפות שונות אך מטרה דומה, אלא כוגד בעמו, מוכר מולדתו לאמרי-קאים, מסית למילחמת עולם שלישיית. ואותו איש מפא"י חשב את חברו המפ"מניק לסוכן מעצמה זרה ואויבת, תוקע סכין בגב התנועה הציונית, מהרס הנוער. אותו מצב שרר במשקים רבים. החיים בצוותא הפכו בלתי אפשריים. התערער רצון להפריד בין הניצים. אולם בכל משק שררה מציאות שונה.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

מפא"י בחרו שכאלה, אלא בין אנשי ה' קיבוץ המאוחד, התומך במפ"ם (אך הכולל גם חברים המצביעים בעד מפא"י) לבין איחוד הקיבוצים והקבוצות, המסונף ל' מפא"י. הצדדים עצמם אינם משתמשים בשמות המיפלגות, אלא בשמות האירגונים הקיבוציים.

"העולם הזה" 794 תאריך: 15.1.53

קיצוני ביותר היה הפיתרון במשק אלון גים, בגבולו המערבי של עמק יזרעאל. אנשי מפא"י במקום היו מיעוט קטן בקיבוץ והם יצאו ממנו בידיים ריקות. לא היה בהם הכוח הנפשי להצטרף לקיבוץ אחר, והם התיישבו מול אלונים, כתבורה של אנשים פרטיים, ללא קומונה.

היה זה מיקרה יוצא מן הכלל בתל-יוסף המפא"ית עזב המיעוט המפ"מי את המשק, השאיר אותו כולו בידי מפא"י והצטרף למשק בית-השיטה. המיעוט ה' מפא"י בבית-השיטה, שהגיע ל-40 אחוז, נטש את ביתו, עבר לאיילת-השחר.

היה זה פיתרון ה"טראנספר", עזיבתו המחולטת של המיעוט והצטרפותו למשק בו יש רוב למפלגתו. פיתרון שונה נתקבל עליידי המיעוט המפא"י בגבת, שהתאחד יחד עם קבוצת השרון, והקים יחד עימה נקודה חדשה על חלק מאדמת הקיבוץ. שונה לחלוטין היה הפיתרון שניתקבל באשדות-יעקוב, שם חולקה לא רק ה' אדמה, אלא גם נקודת היישוב עצמה.

עין-חרוד איננה משק סתם. עין-חרוד הוא שם כימעט קדוש. ערש הקיבוץ המאוחד, בעין-חרוד ירבה גם מזכירות הקיבוץ המאוחד ומוסדותיו, ושם ישבו משפחות טבנקין וציולינג, אבות סיעת לאחדות-העבודה. ודווקא בעין-חרוד היה רוב למפא"י.

בכל קיבוץ היה קשה לשתי המיפלגות לדור בכפיפה אחת. בעין-חרוד היה הדבר בלתי אפשרי. הרעל שהצטבר במשך דור שלם התפרץ תעה כנחל איתנים. לאנשי מפא"י היה ברור מה צריך להיות הצעד הבא — על אנשי מפ"ם לצאת: "האם לא יצאו אנשי מפא"י מכל מקום שהיו בו במיעוט?" אולם אנשי מפ"ם לא קיבלו את ההזמנה. הם לא רצו לצאת מביתם. אמר ראובן ("ויגיה") כהן, מראשי מפ"ם במקום: "עין-חרוד איננה רק ביטון, חצץ, זיפוזף ומלט. עין-חרוד היא אידיאה ה' מגייסת כוחות גדולים".

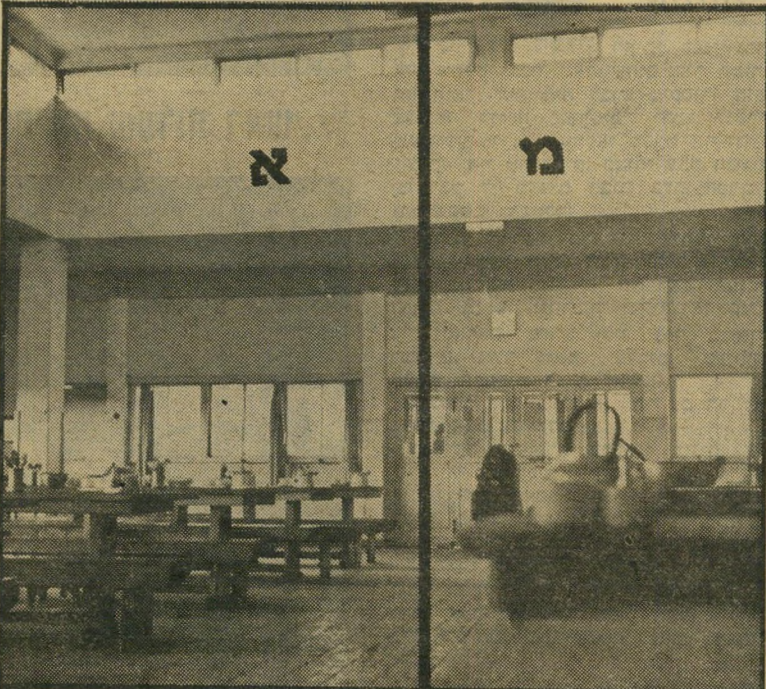
זה היה לפני 14 חודש. מאז נטושה מילחמה. המישטרה הוועקה עשרות פעמים למקום. רוב מיפעלי המשק חולקו למעשה, חלקם בהסכם וחלקם תוך כדי כפייה. ישנה הפרדה כמעט מוחלטת בצריכה ובייצור: יש בעין-חרוד שתי רפתות, שני בתי אריזה, שני בתי-ספר.

מאחר והועלו במקום הצעות מנוגדות של הצדדים היריבים, הרי שנותר רק פיתרון אחד: להעביר את הבעייה למוסד דות העליונים של ההתיישבות. אם אומנם ייצא פיתרון כזה, תיגול אבן מליבם של אלפי בני-משקים משני הצדדים. כי על כפות המאזניים מונח יותר מאשר גורלם של 600 חברים ומש' פחותיהם, על כפות המאזניים מונח עתיד ההתיישבות העובדת כולה.

אנשים

● שנתיים אחרי שפורסם ספר שיריו הראשון, הוציא ז' (מוס וחלום) כרמלי את ספר שיריו השני, שמספר טפסיו הגובל ל-500 עותקים, בגלל המחסור בנייר. שם הספר, אין פרחים שחורים, לקוח מדיברי קרל מארכס. עיטור הספר נעשה בידי אשת כרמלי, הפסלת שושנה היימן.

● המוסמך היחיד לרבנות מבין חברי הממשלה החדשה הוא דווקא איש מפא"י, שרה-מישטרה בכור שיטרית, הפורט בשעות הפנאי, על כלי מוסיקאלי בלתי מקובל בין מדינאים: עוד, שהיא גיטארה ערבית.

קו הרוחב ה-38 כד נקרא המעבר באמצע חדר-האוכל של קיבוץ עין-חרוד, אשר מימינו יושבים אנשי מפא"י ומש' מאלו אנשי מפ"ם. המיטבחים נפרדים לחלוטין, ואין כימעט מגע בין שני המחנות הסועדים. חדר-האוכל היה מקום ההתכתשות הראשון, כשאנשי מפא"י ניסו למנוע את כניסתם של תלמידי סמינריון הקיבוץ המאוחד, שפכו צלחות שמנת על ראשיהם. בניסיון התיווך האחרון שוב הפריע חדר-האוכל, כי מפא"י התנתה את הסכמתה ביציאת מפ"ם מן האולם.